

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Становлення і розвиток фінансового сектора є необхідною складовою зростання національної економіки. Взаємозв'язок реального сектора економіки та фінансової системи проявляється через функцію трансформації заощаджень у інвестиції, міжгалузевого та міжрегіонального перетоку капіталу. Саме за таких умов особливої ваги набирає ефективність функціонування інституційної інфраструктури фінансової системи. Тут ми, насамперед, маємо на увазі інституційних інвесторів, до яких за своєю економічною сутністю згідно з чинним законодавством

На початку свого становлення та розвитку, інститутам спільного інвестування в Україні відводилась роль фінансового посередника між державою та населенням у процесі приватизації, який розпочався у 1992 році. У 1994 році Указ «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» став першим нормативним документом, що регулював створення та функціонування учасників спільного інвестування. У Положенні «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії», яке вступало в силу відповідно до Указу, такими учасниками визнавались інвестиційні фонди та інвестиційні компанії. Інвестиційним фондом називалась юридична особа, заснована у формі закритого акціонерного товариства, що здійснювала виключну діяльність у галузі спільного інвестування. Інвестиційною компанією визнавався торговець цінними паперами, який, окрім провадження інших видів діяльності, міг залучати кошти для здійснення спільного інвестування шляхом емісії цінних паперів та їх розміщення; інвестиційна компанія створювалась у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю в порядку, встановленому для цих товариств, та здійснювала діяльність щодо спільного інвестування.

У світовій практиці цей тип фінансових посередників існує понад 150 років. Тривала історія існування цих фінансових посередників у розвинених країнах дала змогу сформувати досконале конкурентне середовище функціонування ІСІ. Інститути спільного інвестування в країнах з розвинутою економікою є одними з найбільш ефективних інструментів акумуляції інвестиційних ресурсів. Основна мета діяльності ІСІ – надання фінансових послуг з розміщення капіталу приватних інвесторів, головним чином вкладаючи його в цінні папери. Основними перевагами ІСІ, з точки зору інвесторів, є потенційно висока дохідність, порівняно з традиційними способами збереження та примноження капіталу, та менші витрати часу на управління інвестиціями. Об'єднання коштів багатьох окремих інвесторів дозволяє ІСІ виходити на фондовий ринок та користуватись перевагами великих інституційних інвесторів.

Фізичні та юридичні особи маючи в своєму розпорядженні вільні кошти (назвемо їх інвестиційні ресурси) бажають здійснити інвестиції в інвестиційний фонд. Вони купують акції інвестиційного фонду чи інвестиційні сертифікати. В свою чергу інвестиційний фонд вкладає кошти отримані від продажу власних цінних паперів в цінні папери інших емітентів нерухомість та інші активи не заборонені законодавством. Таким чином економіка отримує кошти.

Спільне інвестування в Україні відбувається шляхом купівлі цінних паперів інвестиційних фондів – акцій чи інвестиційних сертифікатів. При цьому укладається договір купівлі продажу цінних паперів. Для фондів, таким чином, відбувається операція розміщення цінних паперів. Якщо інвестор має намір отримати власні кошти назад, то він подає заявку компанії з управління активами, і, залежно від типу фонду, компанія з управління активами викуповує цінні папери фонду. Для фонду дана операція є викупом. Розміщення та викуп відбувається за вартістю чистих активів розрахованих на акцію (пай) на день що передує розміщенню-викупу.

Основну роль в діяльності інститутів спільного інвестування відіграють компанії з управління активами. Вони вирішують майже всі питання: бухгалтерський облік, звітність фондів, управління складом і структурою активів.

На початку 2012 року фондові ринки світу, переважно, перейшли у фазу зростання. Цьому сприяло спадання напруги на міжнародних ринках з приводу боргової кризи у Європі після довгоочікуваного надання Греції пакету фінансової допомоги, що супроводжувалося зниженням рейтингу держави для переддефолтного рівня. Певною мірою заспокоїти європейських інвесторів та фінансові ринки в цілому змогли і довгострокові операції Європейського центрального банку із підтримки ліквідності.

Додатковим фактором зростання впевненості було також поступове зміцнення основних економічних показників США та переважно кращі за прогнози фін результати корпорації. Впевнене піднесення продемонстрували акції у складі американських, розвинених азіатських та європейських континентальних індексів, а також російських індикаторів, які прискорилися на тлі стрімкого зростання цін на енергоносії. У той самий час, проблеми у банківських системах та суверенних фінансах продовжували загострюватися і поширюватися на ряд інших великих країн євросони, що разом із уповільненням економічного росту Китаю – основного експортера до Європи – посилювало ризик чергової рецесії у світі. Більше того, ВВП Великобританії, за офіційними даними, що вийшли наприкінці.

Більш ніж вікова історія розвитку інвестиційних фондів і стрімке зростання їх популярності як на розвинутих, так і на ринках, що розвиваються, свідчить про необхідність вивчення зарубіжного досвіду діяльності цих інститутів з подальшим застосуванням отриманих результатів для вдосконалення спільного інвестування в Україні.

На сучасному етапі в Великобританії на фінансовому ринку працюють інвестиційні трасти та юніт-трасти. Інвестиційні трасти – це інститути спільного інвестування закритого типу, акції яких котируються на фондовій біржі, і вони не мають право постійного випускати чи викуповувати власні паї. Продаж і купівля паїв здійснюється за цінами, які відповідають частці активів трасту, що припадає на один пай. Об'єктами інвестування трастів можуть бути цінні папери, нерухомість, короткострокові фінансові інструменти. Особливістю оподаткування юніт-трастів є те, що вони звільнені від сплати податків на прибуток, але доходи власників паїв оподатковуються за базовою ставкою прибуткового податку. Широкого поширення останнім часом набули у Великобританії відкриті інвестиційні компанії завдяки тому, що ними легше керувати, інвесторам зрозуміліша структура ціноутворення, і цінні папери цих компаній мають попит на міжнародних ринках.

Найпоширенішою формою організації спільного інвестування у Франції є корпоративні інвестиційні фонди відкритого типу, що мають назву інвестиційних компаній зі змінним капіталом.

Особливістю інвестиційної сфери Німеччини є єдине для банків і інших фінансових інститутів на ринку цінних паперів законодавство. Нагромадження активів інститутів спільного інвестування відбувається за рахунок продажу інвестиційних сертифікатів, а розміщення здійснюється у цінні папери, нерухомість, частки у капіталі підприємств, а також їм дозволено надавати кредити під заставу. Законодавство Німеччини вимагає здійснення управління коштами фондом не менш як двома керуючими, діяльність яких контролюється спостережною радою фонду, незалежним аудитором та банком – депозитарієм фонду.

У Німеччині переважають інститути спільного інвестування відкритого типу, найбільшими активами володіють фонди, як акції довірчого управління коштами вкладників, так і організації спільного інвестування. Зокрема, до функцій цих інститутів належать: інвестування у цінні папери із сталими відсотками. Керуючі компанії в Німеччині, як правило, є дочірніми підприємствами банків, які виконують функцію депозитаріїв інвестиційних фондів.

Найбільш широко інститути спільного інвестування представлені в США. У цій країні існують обмеження на операції банків з цінними паперами, а оскільки саме ці фінансові інструменти є найоптимальнішими активами для розміщення коштів інститутів спільного інвестування, тому саме небанківський сектор спільного інвестування тут набув вражаючих масштабів.

Інститути спільного інвестування в Україні досить новий напрямок інвестування. Проаналізувавши світовий досвід та економіку – правове підґрунтя для ІСІ, можна зробити висновок про недосконалу законодавчу базу та недооцінене значення в економіці. ІСІ не можуть якісно виконувати свою роль, адже для цього немає реальних можливостей. Великий відсоток венчурних фондів говорить про спекулятивність українських ІСІ. В країнах з розвинутою економікою широко використовуються фонди, в яких досить добре захищені інтереси інвесторів. Розвиток спільного інвестування в Україні, насамперед, залежить від стабільних умов його функціонування. А зміни, що відбуваються сьогодні в країні, є несприятливими для інвестиційного бізнесу і породжують у його учасників негативні очікування. Враховуючи це, необхідно консолідуватися, щоб спільними зусиллями доносити до владних структур потребу ринку у чітких, прозорих та незмінних правилах гри.